

1. Закон України «Про якість та безпеку харчових продуктів і продовольчої сировини» № 771 від 27.12.1997 р.
2. Закон України «Про молоко та молочну продукцію» № 1870-IV від 24.06.04 р.
3. Закон України «Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року» № 2982-IV від 18.10.2005 р.
4. ДСТУ 2925-94 «Якість продукції. Оцінювання якості. Терміни та визначення». — К.: Держстандарт України, 1995. — 25 с.
5. ДСТУ 3662-97 «Молоко коров'яче незбиране. Вимоги при закупівлі»: Затв. наказом Держстандарту України № 736 від 05.12.1997 р.
6. Правила ветеринарно-санітарної експертизи молока і молочних продуктів та вимог щодо їх реалізації: Затв. Міністерством аграрної політики України № 49 від 20.04.2004 р.
7. *Андрійчук В. Г.* Економіка аграрного підприємства: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. — К.: КНЕУ, 2002. — 356 с.
8. *Брылева В. Ф.* Управление качеством продукции животноводства. — М.: Россельхозиздат, 1977. — 63 с.
9. *Іванюта П. В., Левченко З. М.* Внутрішньогосподарський (управлінський) облік у виробничих підрозділах сільськогосподарських господарюючих суб'єктів: Навчальний посібник. — К.: Центр навчальної літератури, 2006. — 368 с.

Стаття надійшла до редакції 20.04. 2010 р.

УДК 657

Т. В. Ларікова,

асистент кафедри обліку в кредитних і бюджетних
установах та економічного аналізу ДВНЗ,
«КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ІСТОРИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ СТАНДАРТИЗАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В БАНКІВСЬКУ ПРАКТИКУ

В статті описано історическіє предпосылки возникновения стандартизации бухгалтерского учета в банковской практике. Исследованы этапы развития положений (стандартов) бухгалтерского учета в соответствии с Международными стандартами финансовой отчетности. Обозначены основные принципы формирования финансовой отчетности в банках, что обеспечат пользователей достоверной и правдивой информацией.

Ключевые слова: международные стандарты, национальные стандарты, бухгалтерский учет, финансовая отчетность, принципы, стандартизация.

In the article historical pre-conditions of origin of standardization of record accounting are described in bank practice. The stages of development of positions (standards) of record accounting are explored in accordance with the International standards of the financial reporting. Basic principles of forming of the financial reporting are marked in jars, that will provide users reliable and truthful information.

Keywords: *international standards, national standards, record-keeping, financial reporting, principles, standardization.*

У статті описано історичні передумови виникнення стандартизації бухгалтерського обліку в банківській практиці. Досліджено етапи розвитку положень (стандартів) бухгалтерського обліку відповідно до Міжнародних стандартів фінансової звітності. Визначені основні принципи формування фінансової звітності в банках, що забезпечать користувачів достовірною і правдивою інформацією.

Ключові слова: *міжнародні стандарти, національні стандарти, бухгалтерський облік, фінансова звітність, принципи, стандартизація.*

Перехід до ринкових відносин обумовив значні перетворення в грошово-кредитній політиці. Фінансові відносини пронизують абсолютно всі сфери економіки, і саме банківська сфера найгостріше потребувала радикальних перетворень. Суттєві зміни в банківській сфері відбулися із створенням в Україні класичної дворівневої банківської системи, яка перебуваючи у нерозривній взаємодії з усіма сферами економіки, пройшла всі етапи свого становлення.

У 1992 р. Національним банком України було розроблено власні програми реформування обліку і звітності: Наказ від 03.08.1992 р. № 46 «Про організацію роботи по переходу банків України на міжнародну систему бухгалтерського обліку і статистики» [3]; Наказ від 13.08.1993 р. № 82 «Про організацію роботи по переходу України на міжнародні стандарти бухгалтерського обліку і статистики» [4]. Але, цими документами не вдалося повною мірою врахувати масштабність завдань. І було прийняте рішення про залучення до участі Першого українського міжнародного банку (ПУМБ). Саме ПУМБ був першим в Україні банком, створеним за участю іноземного капіталу. Його статус зумовлював необхідність іншої звітної інформації, для забезпечення якої банком використовувалися передові міжнародні інформаційні технології. Було прийнято рішення про окремий порядок надання звітності зазначеним банком, на базі якої відпрацьовувалися нові принципи контролю та нагляду за банками.

Постановою Правління НБУ «Про реалізацію програми переходу на міжнародну системи бухгалтерського обліку та звітності» було зобов'язано ПУМБ:

— вести бухгалтерський облік за планом рахунків, самостійно опрацьованим ним на підставі міжнародних стандартів бухгалтерського обліку і звітності;

— до 20.11.1995 р. подати НБУ матеріали синтетичного та аналітичного обліку (баланс та особові рахунки), підготовлені за чинним на той час та розробленими ПУМБом планами рахунків [6].

Надалі матеріали ПУМБу вивчалися та удосконалювалися відповідними підрозділами НБУ та були взяті за основу в процесі визначення напрямів реформування бухгалтерського обліку в банківській системі.

Конкретні методи створення національної системи обліку розроблялися з рахуванням потреб інформаційного забезпечення розвитку економіки ринкового спрямування та з орієнтацією на базові основи міжнародного обліку. Вони знайшли відображення у «Програмі реформування системи бухгалтерського обліку із застосуванням міжнародних стандартів», яку затверджено Постановою КМУ від 28.10.1998 р. № 1706 [7].

Гостра необхідність переходу на норми і правила ведення міжнародного обліку та складання фінансової звітності пояснюється такими обставинами:

— вихід українських банків на міжнародний фінансовий ринок спричинив необхідність подання звітності до багатьох міжнародних фінансових організацій;

— розбудова банківської системи за принципами, що забезпечують рентабельність, надійність та ліквідність кожного банку, була б неможливою без реального відображення стану банківських активів, капіталу та зобов'язань [8, с. 64].

Обираючи концепцію реформування, Національний банк України почав модернізувати бухгалтерський облік і звітність відповідно до Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ).

МСФЗ є ефективним інструментом підвищення прозорості і достовірності інформації в банку. Саме звітність, складена відповідно до міжнародних стандартів викликає більшу довіру у іноземних інвесторів та можливих партнерів. МСФЗ надають можливість об'єктивно розкривати існуючі фінансові ризики. Це є досить важливим, оскільки Україна інтегрується у Європейське співтовариство і визнання українських банків на міжнародній

арені сприятиме зміцненню вітчизняної економіки, відкриттю нових можливостей для іноземних інвесторів, покращенню рівня життя населення.

Реалізувати задумане вдалося завдяки впровадженню нової системи збору та обробки даних — за економічними показниками. З того часу інформація надається банківськими установами не у вигляді готових форм, як раніше, а як набір економічних показників, із яких необхідні форми створюються безпосередньо в НБУ залежно від конкретних цілей. Саме нові облікові інструменти (План рахунків та Інструкція до нього, аналітичні рахунки, податкові розрахунки) надала можливість сформулювати будь-які економічні показники та групувати їх за певними ознаками у відповідних формах.

У результаті активної співпраці Федерації професійних бухгалтерів і аудиторів України та методологічної ради при Міністерстві фінансів України набули юридичної сили після реєстрації у Міністерстві юстиції національні Положення (стандарти) бухгалтерського обліку (П(С)БО). Які побудові згідно правилам, принципам і нормам міжнародних стандартів фінансової звітності.

Зрозуміло, що між вітчизняними П(С)БО і МСФЗ є певні відмінності, зумовлені конкретними якісними відмінностями економічного життя. Водночас провідні принципи МСФЗ в П(С)БО враховано повною мірою.

Основні принципи на яких ґрунтується методика бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності визначено в Законі України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні», а саме:

— обачність, що застосування в бухгалтерському обліку методів оцінки, які повинні запобігати заниженню оцінки зобов'язань та витрат і завищенню оцінки активів і доходів підприємства;

— повне висвітлення — фінансова звітність повинна містити всю інформацію про фактичні та потенційні наслідки господарських операцій та подій, здатних вплинути на рішення, що приймаються на її основі;

— автономність, де кожне установа розглядається як юридична особа, відокремлена від її власників, у зв'язку з чим особисте майно та зобов'язання власників не повинні відображатися у фінансовій звітності підприємства;

— послідовність — постійне застосування установою обраної облікової політики;

— безперервність — оцінка активів та зобов'язань установи здійснюється виходячи з припущення, що його діяльність буде тривати далі;

— нарахування та відповідність доходів і витрат, що відображаються в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності в момент їх виникнення, незалежно від дати надходження або сплати грошових коштів;

— превалювання сутності над формою — операції обліковуються відповідно до їх сутності, а не лише виходячи з юридичної форми;

— історична (фактична) собівартість — пріоритетною є оцінка активів установи, виходячи з витрат на їх формування та реалізацію;

— єдиний грошовий вимірник — вимірювання та узагальнення всіх господарських операцій установи у його фінансовій звітності здійснюються в єдиній грошовій одиниці;

— періодичність — можливість розподілу діяльності установи на певні періоди часу з метою складання фінансової звітності [1].

При цьому, для підвищення якості фінансової звітності, банківські установи, дотримуються таких принципів:

— відкритість — передбачає оприлюднення стратегічних рішень банку через своєчасне їх повідомлення всім зацікавленим особам;

— прозорість — інформація повинна бути зрозумілою, доступною і очевидною для усіх учасників ринкових відносин;

— підзвітність — задоволення потреб учасників ринку, передовсім органів влади, щодо встановлення відповідальності банку за свої дії і засновану політику [9, с. 7].

Нині ці принципи підготовки фінансової звітності впроваджено в банківську практику. Утім це не означає, що механізми їхньої дії вже повною мірою враховуються банками в процесі здійснення власної облікової політики. Насамперед це стосується прозорості та підзвітності.

Ринкові відносини в банківському секторі формуються за умов агресивної конкуренції, що виявляється як у відкритих, так і у прихованих формах, оскільки боротьба з конкурентами потребує постійної уваги, ретельного аналізу і контролю керівництвом банку всіх напрямів банківської діяльності. З огляду на це, прозорість фінансової звітності як базовий принцип

її підготовки та оприлюднення заходить у суперечність із потребою закрити певні аспекти діяльності. По суті, закритість інформації є необхідним елементом посилення влади керівництва банку, оскільки вона дає змогу:

— приховати некомпетентність тих, хто несе відповідальність за прийняті рішення;

— приховати реальні результати стратегії розвитку банку.

Таким чином, на даному етапі функціонування реформованої облікової системи банків України такі принципи фінансової звітності — прозорість, відкритість та підзвітність — мають обмежене застосування, оскільки банки побоюються розголошувати конфіденційну інформацію, якою б могли скористатися конкуренти.

Звичайно, будь-який банк володіє більшим обсягом інформації, ніж той, що його включено до звітності. Через це можливість надання інформації, що збільшує прозорість фінансової звітності, треба досить ретельно оцінювати з погляду чистої вигоди, що зазвичай пов'язується з можливим припливом інвестиційних коштів до банку. Цей приплив збільшуватиметься, коли вкладними матимуть змогу ретельно стежити за діяльністю конкретного банку на ринку банківських послуг, а акціонери та службовці — за якістю прийнятих корпоративних рішень.

Загалом, в Україні фінансова звітність у банках складається відповідно до Положення про організацію бухгалтерського обліку та звітності в банках України [5] та Інструкції про порядок складання та оприлюднення фінансової звітності банків України [2]. Фінансова звітність є системою взаємопов'язаних узагальнювальних показників, що відображають фінансовий стан банку та результати його діяльності за звітний період. Головною метою складання фінансової звітності є надання користувачам повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан і діяльність банку для прийняття економічних рішень.

Фінансова звітність складається для внутрішніх і зовнішніх користувачів. Внутрішніми користувачами фінансової звітності є головний бухгалтер, менеджери та керівництво банку, а зовнішніми користувачами є органи державної влади, кредитори, клієнти, акціонери, інвестори.

Функцією фінансового обліку є складання звітності для зовнішніх користувачів, функцією податкових розрахунків є складання звітності для податкових установ, а функцією управлінського обліку є складання звітності для внутрішніх

користувачів. При цьому інформація, що розкривається у формах фінансової звітності для всіх користувачів повинна бути достовірною і зрозумілою, а саме повинна базуватись на загальних принципах формування та подання фінансової звітності для всіх користувачів.

З цього, випливає необхідність удосконалення загальних методологічних принципів бухгалтерського обліку в банках, що відображені в чинних нормативних документах з обліку, затверджених постановами Правління Національного банку України.

Отже, стандартизація бухгалтерського обліку в банках стає все більш актуальним питанням правової практики і міжнародного визнання якості фінансових послуг, інструментом стимулювання конкурентоспроможності банківських послуг та об'єктом пильної уваги банківських установ.

На міжнародному рівні найбільш ефективно в даному напрямку працюють Міжнародна організація стандартів (ISO), Європейський комітет по стандартизації (CEN), Американський національний інститут стандартів і технологій (NIST), Корпорація швейцарських комерційних банків (ALPINA), Об'єднання всесвітніх банківських телекомунікацій (SWIFT).

Спираючись на міжнародний досвід, доречно створити Комітет із моніторингу і контролю стандартизації бухгалтерського обліку в банках, який буде підпорядкований Національному банку України.

Основними завданнями Комітету можуть бути: розроблення єдиних стандартів бухгалтерського обліку для банків, яких будуть дотримуватись всі банківські установи в Україні; постійне їх удосконалення відповідно до Міжнародних стандартів фінансової звітності; здійснення моніторингу і контролю щодо дотримання розроблених стандартів бухгалтерського обліку в банківській діяльності.

Література

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні. Закон України, затверджений Верховною Радою України від 16 липня 1999 року № 996-XIV (із змінами та доповненнями) // [Електронний ресурс]. — Режим доступу до ресурсу : <http://www.portal.rada.gov.ua>
2. Про затвердження Інструкції про порядок складання та оприлюднення фінансової звітності банків України: Постанова Правління НБУ від 27.12.2007 № 480 (із змінами та доповненнями) //

[Електронний ресурс]. — Режим доступу до ресурсу : <http://www.portal.rada.gov.ua>

3. Про затвердження Наказу про організацію роботи по переходу банків України на міжнародну систему бухгалтерського обліку і статистики: Наказ НБУ від 03.08.1992 р. № 46.

4. Про затвердження Наказу про організацію роботи по переходу України на міжнародні стандарти бухгалтерського обліку і статистики: Наказ НБУ від 13.08.1993 р. № 82.

5. Про затвердження Положення про організацію бухгалтерського обліку та звітності в банках: Постанова Правління НБУ від 30.12.98 № 566 (із змінами та доповненнями) // [Електронний ресурс]. — Режим доступу до ресурсу : <http://www.portal.rada.gov.ua>

6. Про затвердження Програми переходу на міжнародну системи бухгалтерського обліку та звітності: Постанова КМУ від 17.11.1995 р. № 285 (із змінами та доповненнями) // [Електронний ресурс]. — Режим доступу до ресурсу <http://zakon.nau.ua>

7. Про затвердження Програми реформування системи бухгалтерського обліку із застосуванням міжнародних стандартів: Постанова КМУ від 28.10.1998р. №1706 (із змінами та доповненнями) // [Електронний ресурс]. — Режим доступу до ресурсу <http://zakon.nau.ua>

8. Кіндрацька Л. М. Бухгалтерський облік у банках: методологія і практика: Монографія. — К.: КНЕУ, 2002. — 286 с.

9. Снігурська Л. П. Облік в банках (У схемах і таблицях) : навч. посіб./ Л. П. Снігурська ; за за. ред. д-ра екон. наук, проф. Л. М. Кіндрацької. — К.: КНЕУ, 2009. — 519 с.

Стаття надійшла до редакції 25.04. 2010 р.

УДК 338.22.01 : 657.41

Н. М. Лисенко,

канд. екон. наук, доцент,
професор кафедри обліку підприємницької діяльності,

М. В. Януш,

студентка,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ВПЛИВ ТРАНСФОРМАЦІЇ ВІДНОСИН ВЛАСНОСТІ НА ОБЛІК ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ

В статье анализируется влияние трансформации отношений собственности на бухгалтерский учет собственного капитала субъектов частной собственности в условиях применения форм государственно-частного партнерства: аренды, концессии целостных имущественных комплексов государственной и коммунальной собственности.